

Zutphen/Soest 8 april 2018

Aan de fractievoorzitter van GroenLinks Zutphen, Liza Luesink

en in afschrift aan de fractievoorzitters van SP, PvdA, Burgerbelang, D66, VVD, CDA, Stadspartij, BewustZW en ChristenUnie.

Onderwerp: advies ‘Kansrijke coalities voor Zutphen’

Geachte mevrouw Luesink, beste Liza,

De opdracht

Woensdag 21 maart hebben de inwoners van Zutphen hun stem uitgebracht voor de gemeenteraad. GroenLinks is met 3712 stemmen de grootste partij van Zutphen geworden. Op uw verzoek zijn wij, Rosalie Smit en Victor Boldewijn, vrijdag 23 maart aangesteld als informateur.

Onze opdracht is om met alle partijen in gesprek te gaan en te onderzoeken welke coalities er mogelijk zijn in Zutphen. GroenLinks heeft ons gevraagd om niet alleen de varianten in kaart te brengen maar ook de uitdagingen die partijen zien voor Zutphen en hoe elke partij invulling wenst te geven aan goed bestuur.

Tevens heeft GroenLinks ons gevraagd om mee te denken over de wijze waarop dit informatie-proces open en toegankelijk kan worden vormgegeven.

Onze aanpak

Op dinsdag 27 maart hebben wij alle fractievoorzitters gehoord in een openbare bijeenkomst en vrijdag 30 maart hebben wij alle tien de politieke partijen van Zutphen gesproken. Wij hebben alle partijen de volgende vragen gesteld:

- Welke drie speerpunten hebben jullie als partij?
- Wat zijn wat jullie betreft de grootste uitdagingen voor Zutphen de komende vier jaar?
- Zijn er onoverkomelijke breekpunten en zo ja, welke?

- Wat is jullie voorkeurscoalitie?
- Welke coalitievorm heeft jullie voorkeur?
- Wie is jullie kandidaat wethouder?

Mede gelet op de wens van alle partijen dat er de komende vier jaar een goed en stabiel bestuur komt voor Zutphen ligt de vraag over wethouderskandidaten nu al op tafel. We hebben alle partijen laten weten dat hun antwoord op de laatste vraag in vertrouwen behandeld zal worden.

De partijen hebben ter voorbereiding op ons gesprek bovenstaande vragen schriftelijk beantwoord. Deze brieven vindt u als bijlage bij dit rapport. Na deze tien gesprekken hebben wij 3 en 4 april een aantal partijen telefonisch aanvullende vragen gesteld.

Op basis van al deze gesprekken hebben wij ons advies opgesteld. Dit advies overhandigen wij u op 9 april. Ook de fractievoorzitters van de andere partijen krijgen dan dit advies.

Impressie van de gesprekken

Graag maken wij van de gelegenheid gebruik om te benoemen dat alle partijen de onderlinge samenwerking in de raad verbeterd vinden. Het focustraject wordt door velen als voorbeeld genoemd. Dit geeft vertrouwen in de mogelijkheid om een collegiaal en stabiel stadsbestuur te vormen.

Uit de gesprekken blijkt dat alle partijen vinden dat GroenLinks moet gaan besturen en als grootste partij het initiatief heeft in het vormen van een college. Alle tien de partijen spraken de wens uit om onderdeel te worden van het stadsbestuur.

Ook sluit geen enkele partij de ander bij voorbaat uit. Een aantal partijen noemt één of twee partijen waarmee ze samenwerking niet wenselijk of ingewikkeld achten. Met name de samenwerking met Burgerbelang wordt in dit kader door meerdere partijen genoemd. De fractie van Burgerbelang heeft een roerige tijd beleefd en uit de gesprekken blijkt dat partijen zorgen hebben over de stabiliteit van deze fractie.

Bijna alle partijen vinden het logisch dat de PvdA meebestuurde omdat deze partij -tegen de landelijke trend in- in Zutphen een zetel heeft gewonnen. Geen enkele partij (ook GroenLinks

en PvdA niet) is voorstander van een 'motorblok' in de zin dat GroenLinks en PvdA samen het initiatief in de onderhandelingen zouden moeten nemen.

Juist met het oog op goed bestuur hechten alle partijen aan teambuilding van zowel collegeleden als coalitiefracties.

Coalitievorming

Alleen GroenLinks staat open voor een minderheidscoalitie. Alle andere partijen hechten aan een meerderheidscoalitie om de stabiliteit en slagvaardigheid van een nieuw team te ondersteunen. Er zijn verschillende modellen aangedragen om tot een nieuw college te komen. Er is brede steun voor een proces waarbij al vroeg duidelijk is met welke wethouderskandidaten partijen komen zodat dit onderdeel wordt van het formatieproces. 'Het moet echt een team zijn' is een veelgehoorde wens van alle partijen. Er is geen draagvlak voor een model waarbij de raad eerst beslist wie er wethouder wordt voordat er over de inhoud gesproken gaat worden.

De voorkeurscoalities die partijen aangegeven verschillen. Wat daarbij opvalt is dat – zoals al eerder genoemd- elke partij zichzelf in een college ziet plaatsnemen. De meningen lopen uiteen over het belang dat wordt gehecht aan de aanwezigheid van een lokale partij in het bestuur. In de varianten die wij voorstellen komt geen kleine partij voor. Een veelgehoorde wens van partijen is dat er een coalitie van maximaal vier partijen komt. Daarnaast willen wij geen partij toevoegen die in de kern getalsmatig overbodig zou zijn.

Meerdere partijen voelen voor een akkoord waarbij de coalitie op hoofdlijnen punten uitwerkt die nader met de raad en de stad kunnen worden ingevuld.

Speerpunten, uitdagingen en breekpunten

Wij hebben gekeken naar de speerpunten en uitdagingen voor Zutphen en de wijze waarop de verschillende partijen hiernaar kijken. De aangedragen speerpunten en uitdagingen zijn door de partijen verwoord in hun brieven en de gesprekken.

Alle partijen hebben de wens Zutphen sociaal economisch te versterken en het sociaal domein verder te transformeren voor bewoners van Zutphen, al leggen partijen inhoudelijk de accenten net weer anders. Veel partijen zien de kostenbeheersing van het sociaal domein én het behouden van de voorzieningen als één van de belangrijkste uitdagingen. Het focustraject wordt breed gedragen. Sommige partijen willen onderzoeken of de speerpunten en

subdoelstellingen herijkt moeten worden, zodat een nieuw college weer nieuwe accenten kan leggen. Duurzaamheid wordt door bijna alle partijen als één van de belangrijkste speerpunten gezien voor de komende jaren. De uitdaging om de energietransitie te realiseren wordt door veel partijen genoemd. Alle partijen willen bestuurlijke vernieuwing, maar niet alle partijen zijn concreet geworden over hoe zij dat voor zich zien. Het op orde krijgen van de gemeentelijke financiën en de ontwikkeling op de woningmarkt zijn eveneens als belangrijke aandachtspunten genoemd. Er zijn geen partijen die opnieuw willen onderhandelen over de huishoudelijke zorg. Er zijn wel partijen die de uitvoering hiervan willen bijsturen, meer gericht op de eindgebruiker en de medewerkers.

Sommige partijen hebben breekpunten benoemd. Deze lijken op het eerste gezicht geen onderhandeling in de weg te zitten. Wat mogelijk wel een breekpunt kan zijn is dat CU niet mee wil formeren als de door hen voorgestelde procedure om wethouders met 80% steun van de raad te laten kiezen niet wordt opgevolgd.

Samengevat:

Wat opvalt is de brede wens de sociaal-economische kracht van Zutphen te versterken via het focustraject, vaart te zetten achter het energieneutraal maken -mede in relatie tot de bestaande woningvoorraad-, zorgvuldig om te gaan met de voorzieningen in het sociaal domein, de kosten van het sociaal domein beheersbaar te maken en de kracht van de samenleving te benutten en te versterken met name voor jongeren, ouderen en mensen die hun leven minder makkelijk zelf kunnen vormgeven.

Varianten wegen

De uitslag van de verkiezingen maakt getalsmatig veel verschillende coalities mogelijk, zeker omdat alle partijen bereid zijn om te besturen.

Aangezien er geen steun is bij andere partijen voor het voorstel van de ChristenUnie met betrekking tot de keuze van de wethouders ligt een coalitie met CU en CDA op dit moment niet voor de hand (CDA en CU hebben aangegeven samen op te trekken in dit formatieproces). Gezien de roerige tijd van Burgerbelang en het prille vertrouwen van verschillende partijen in stabiliteit van de fractie ligt een coalitie met Burgerbelang op dit moment niet voor de hand

Voor ons advies gaan we uit van:

- een meerderheidscoalitie
- een combinatie van maximaal vier partijen, met deelname van GroenLinks en PvdA

We hebben een aantal wegingscriteria opgesteld:

- Een coalitie waarbij alle coalitiepartijen nodig zijn voor een meerderheid
- Een coalitie waarbij er voldoende dynamiek in zowel coalitie en oppositie plaats kan vinden voor een politiek debat waar de inwoners van Zutphen zich in kunnen herkennen
- Een coalitie waarin de partners de grote uitdagingen voor Zutphen op een vergelijkbare manier zien en willen aanpakken
- Een coalitie die nadrukkelijk wil samenwerken en verbinden met bewoners en ondernemers in Zutphen en in de regio.
- Een coalitie met voldoende samenwerkingsbereidheid
- Een coalitie die recht doet aan de verkiezingsuitslag

Wij schetsen op basis van bovenstaande wegingscriteria drie kansrijke scenario's. Met 'kansrijk' bedoelen we dat ze goed passen binnen de uitgangspunten en de wegingscriteria. Bij alle drie de varianten is een uitgesproken vertrouwen in elkaars wethouderskandidaten van groot belang, hier komen we later nog op terug.

We presenteren nu drie scenario's in willekeurige volgorde.

Kansrijke scenario's

GI/PvdA/SP/VVD (16 zetels)

Deze partijen tezamen verenigen een breed pallet aan politieke kleuren van Zutphen. Daarnaast doet dit scenario recht aan de verkiezingsuitslag. GroenLinks en de SP zijn de grootste partijen van Zutphen en de PvdA heeft een zetel gewonnen en komt net als de SP op vier zetels. Uit de gesprekken blijkt dat er voldoende vertrouwen is in elkaars stabiliteit en samenwerkingsbereidheid om er uit te komen. Wij zien deze vier partijen in staat om hun

programmatische verschillen pragmatisch op te lossen door te focussen op de grote uitdagingen waar Zutphen voor staat.

Deze variant staat ook voor een aantal uitdagingen. Deze combinatie vraagt om investeren in relaties, met name tussen VVD en SP omdat zij in hun programma op onderdelen erg verschillen. Het sociaal domein en in het bijzonder de organisatie en de financiering ervan is tussen deze twee partijen een belangrijk aandachtspunt. Er zal bij deze variant ook tijd moeten worden genomen om tot heldere duurzaamheidsambities te komen. In het bijzonder de SP heeft hier vooralsnog geen helder beeld van gegeven dit in tegenstelling tot de VVD die een duidelijke duurzaamheidsagenda heeft neergelegd. Ook zullen de partijen goede afspraken moeten maken over de manier waarop de kracht van de samenleving benut wordt en welke rol de overheid daarbij heeft. Deze variant maakt ruimte voor een brede en diverse oppositie waarbij alle collegepartijen scherp gehouden worden op leefbaarheid, groen, betaalbaarheid en samenwerken met de stad.

GL/PvdA/VVD/D66 (15 zetels)

Deze variant vormt een brede midden coalitie. Dit biedt inhoudelijk een stevige basis. De partijen zullen naar verwachting elkaar makkelijk kunnen vinden in de inhoudelijke koers wat betreft duurzaamheid, financiën, sociaal domein, energietransitie en woningbouw. Wij verwachten dat de onderlinge samenwerking in deze variant gemakkelijk zal gaan. Qua zetelaantal is dit een krappe meerderheid. Dit hoeft ons inziens geen bezwaar te zijn. Juist bij deze variant is een gezamenlijk verhaal over de toekomst van de stad belangrijk, breedheid mag niet leiden tot kleurloosheid. De vernieuwing van de bestuurscultuur is daarbij een belangrijk bespreekpunt in deze samenstelling.

In deze variant is de balans tussen college en raadsfracties evenwichtig. Verschillende politieke geluiden en richtingen zijn in zowel raad als college aanwezig. Met name de politieke flanken krijgen in de raad alle ruimte om het college scherp te houden.

Deze variant vraagt om duidelijke kaders wat betreft de rol van de overheid, markt en samenleving. De visies hierop lopen wat uiteen. Met name rondom overheidsfinanciën en de rol van de overheid bij innovatie en investeren zullen partijen een gezamenlijke koers moeten bepalen.

GL/PvdA/SP/D66 (16 zetels)

Deze partijen vormen een links progressief college. Bij deze combinatie van partijen zal men elkaar vinden op het onderwerp bestuurscultuur en het betrekken van inwoners bij de vorming van beleid. Wij denken dat deze variant een stevige democratiseringsagenda kan maken met en voor de stad. Een opgave voor deze combinatie van partijen is de vraag of D66 en SP kunnen en willen samenwerken met elkaar. Bij beide partijen is de bereidheid om dit te onderzoeken, maar het is ons ook duidelijk dat bouwen aan dit onderlinge vertrouwen essentieel is. Dat zal voor een deel gaan over de relatie en begrip voor elkaars politieke stijl, maar ook over de inhoud. Binnen de onderwerpen sociaal domein, woningbouw en duurzaamheid moet men met elkaar spreken over elkaars ambities omdat het beeld is ontstaan dat men elkaar op deze onderwerpen tot nu toe moeilijk heeft kunnen vinden.

De wethouderskandidaten

Ongeacht welk scenario gekozen wordt raden wij in alle gevallen aan dat de partijen elkaar in het beginstadium van de formatie informeren over de wethouderskandidaat die zij voor ogen hebben. Het mandaat en de verantwoordelijkheid voor de voordracht voor een wethouder ligt in eerste instantie bij de partijen zelf. Gezien de nadrukkelijke wens van alle partijen in de raad om een goed team te smeden zullen de mogelijke teamspelers zo snel mogelijk elkaar en elkaars fracties moeten leren kennen. Dit biedt formerende partijen de ruimte om elkaar aan te spreken op kansen en zorgen die er zijn rondom kandidaten zodat een partij nog de gelegenheid krijgt om haar voordracht te wijzigen zonder dat een kandidaat gezichtsverlies lijdt.

Bestuurscultuur

Over goed bestuur bestaan veel beelden. Zowel over de persoonlijke kwaliteiten van een bestuurder als over het team bestuurders. Wij hebben op basis van de brieven en gesprekken de volgende punten gedestilleerd:

- persoonlijke kwaliteiten wethouder: inspireren, daadkracht, open, verbinden, loyaal
- Kenmerken van een team: vertrouwen, met 1 mond spreken, samen de schouders er onder (niet ieder zijn eigen 'koker'), de raad in positie brengen, in haar volksvertegenwoordigende rol zetten.

- Open houding en gedrag in samenwerking met de inwoners en de regio. Partners aan het begin van processen betrekken.

Bestuurscultuur gaat vooral over met elkaar de schouders eronder en niet naar binnengericht maar naar buitengericht werken. Wij adviseren alle partijen om niet langer naar het verleden te kijken, frustraties die er nog zijn op tafel te leggen en vervolgens met een schone lei verder te bouwen aan en met de inwoners en ondernemers van deze prachtige gemeente.

Tot slot

Per variant hebben wij in dit verslag een aantal zaken benoemd die om extra aandacht vragen. Het gaat hier om hoofdpunten die raadsbreed als essentieel voor de toekomst worden gezien. Niet alle zaken die om extra aandacht vragen staan beschreven in dit verslag, deze zullen snel op tafel moeten komen bij de start van de formatiefase.

We raden partijen aan om een akkoord op hoofdlijnen te maken omdat dit aansluit bij de wens van de meeste partijen en recht doet aan de wens om de komende vier jaar raadsbreed samen te werken en de goede gesprekken zowel met de inwoners als met elkaar te voeren.

Zoals geschreven raden wij de partijen aan de start van het traject te gebruiken om wethouderskandidaten voor te stellen. Investeren in de relatie is van cruciaal belang. Dit zou een belangrijk onderdeel moeten zijn van de formatiefase en we raden aan ook na te denken over de wijze waarop partijen dit willen borgen in de toekomst

Zutphen staat voor een aantal grote uitdagingen, de noodzaak om stabiel en loyaal te besturen is groot. Wij denken dat bovenstaande varianten voldoende tegemoet komen aan de wegingscriteria om kansrijk te zijn.

Het is nu aan u, GroenLinks, om een keuze te maken. Wij wensen de fractie veel wijsheid toe bij dit besluit.

Hoogachtend,

Rosalie Smit en Victor Boldewijn

